

Лексика на позначення портретних характеристик лінгвокультурного типу *der deutsche Bürger* як представника бюргерської спільноти

О. Дорошенко

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна
Corresponding author. E-mail: oksdor@yandex.ua

Paper received 28.09.16; Accepted for publication 10.10.16.

Анотація. У статті встановлено емоційно-експресивні лінгвістичні і паралінгвістичні засоби об'єктивації портретних характеристик лінгвокультурного типу *der deutsche Bürger* як представника бюргерської спільноти. Визначено, що одяг типу підпорядкований певному регламенту, деякі елементи та атрибути його зовнішнього вигляду корелюють із рисами його характеру.

Ключові слова: лінгвокультурний типаж, німецький бюргер, лексико-семантичний аналіз, мовні засоби вираження.

Вступ. Сучасна лінгвістична парадигма характеризується яскраво вираженою антропоцентричною спрямованістю. Численні інтерпретації особистості у лінгвістиці, зокрема як типізованого феномена, сприяли появі лінгвокультурного типу. Лінгвокультурний типаж є типізованим представником певного народу, який існує в колективній свідомості, розпізнається культурою цього народу і може належати до певної соціальної групи [5 с. 86]. В. І. Карасик та О. А. Дмитрієва виокремлюють соціокультурний паспорт типу: зовнішність, одяг, житло, характер, сфера діяльності та ін. Тобто ті релевантні характеристики, які необхідні для його ідентифікації [3, с. 23].

Короткий огляд публікацій за темою. Дослідженню лінгвокультурного типу присвячені праці зарубіжних та українських вчених, зокрема: О. Ю. Бондарчук [1], Н. М. Глушкової [2], О. А. Дмитрієвої [3], В. І. Карасика [5], М. В. Міщенко [6], Є. М. Санченко [7], М. В. Стуліної [8], Т. В. Сукаленко [9], О. А. Ярмахової [10], та ін.

Для лінгвокультурного типу *der deutsche Bürger* одними з релевантних характеристик є зовнішність та одяг. Тому мета статті полягає у розгляді семантики лексики на позначення портретних характеристик (типової зовнішності, одягу), яка корелює із психологічними параметрами (рисами характеру типу). Когнітивно-семантичний підхід до дослідження цього феномену, встановлення мовних засобів вираження свідчить про актуальність та відповідає сучасним тенденціям науки про мову.

Матеріали і методи. Матеріал дослідження складає мова німецьких художніх творів 19-го ст., моральних щоденників німецьких бюргерів. Основу дослідження становить метод лексико-семантичного аналізу – для визначення семантики мовних одиниць, виразів, які об'єктивують типаж *der deutsche Bürger*.

Результати та їх обговорення. Хоча зовнішній вигляд типу у художніх творах є певною мірою суб'єктивна характеристика, однак нам вдалось виокремити портретну рису (наявність виступаючих вилиць/кирпатого носу), яка, на думку Т. Фонтане, характеризує приналежність до бюргерської спільноти. Дана ознака відбивається у контексті, у семантиці емоційно-експресивного іменникового словосполучення (*starke Backenknochen und Stupsnase, was... einer ausgesprochenen Bürgerlichkeit... hindeutete* [20 с. 9]). Іншими особливостями, які вирізняють автори були: міцна статура/середній зріст: 1) *der starke...*

Hauswirt... [21]; 2) *er war ein mittelgroßer Mann mit dünnem, ergrautem Haar...* [28, с. 397]; 3) *Sie war eine korpulente Dame...* [28, с. 4]... 4) *eine ramassierte Frau...* [28, с. 367]). У першому прикладі іменникове словосполучення *der starke...Hauswirt* імпліцитно відбиває приналежність до бюргерської спільноти (наявність приватної власності). У наступних прикладах суб'єктивна ознака активізується за допомогою іменникових словосполучень з/без емоційно-експресивного відтінку (*ein mittelgroßer Mann, eine korpulente Dame, eine ramassierte Frau*).

Зовнішній вигляд типу може відображати певні риси його характеру: вихованість, доброту, витонченість/елегантність, впевненість, спокійність, благородство. На письмі це відбивається у сукупності емоційно-експресивних лінгвістичних/паралінгвістичних засобів. Розглянемо на прикладах.

Німецькі бюргери носили вуса та бакенбарди (*Gleich darauf erschien der graumelierte Schnurrbart...des Zahnarztes*) [28, с. 242]. *Er hatte Bartkoteletten, die aussahen, als seien sie mit dem Pulver frisiert* [28, с. 155]). З цими елементами зовнішнього вигляду актуалізується ознака *вихованості der deutsche Bürger: es ist unschicklich, Bart und Haare zu färben* [13, с. 149]. Дана ознака відбивається у семантиці емоційно-експресивного прикметника *unschicklich*, яка поєднує два смисли *nicht schicklich* та *unangenehm auffallend* [17].

Бюргери втілюють собою *добрих* людей. Т. Манн наводить приклад: *Sein rundes, rosig überhauchtes und wohlmeinendes Gesicht, dem er beim besten Willen keinen Ausdruck von Bosheit zu geben vermochte...* [28, с. 44]. На думку автора, округлі риси зовнішності не дозволяли виявляти внутрішню суворість чи грубість. Дана ознака відбивається у запереченні (*keinen Ausdruck von Bosheit*).

Ознака *витонченості та елегантності* об'єктивується на письмі за допомогою виразів на позначення руху: *Sie war...eine äußerst elegante Erscheinung...ihren ruhigen, sicheren und sanften Bewegungen aller Welt ein Gefühl von Klarheit und Vertrauen* [28, с. 44]; *...eine gewisse Vornehmheit...war die sichere Ruhe, womit sie zwischen ihren Gästen thronte* [20 с. 28]. Письменники звертають увагу на те, що неквапливий рух – це не тільки фізичне явище, але й вияв характеру особистості.

Ознака *благородства/впевненості* актуалізується у виразі на позначення тону голосу: *es ist unschicklich*.

mit gellender Stimme zu rufen oder zu reden...Nur sanfte Töne... [13 с. 154]. Підсилення ознаки на письмі також досягається за допомогою емоційно-експресивного прикметника *unschicklich*.

Протягом 18-ого – 19-ого ст. становлення і розвиток лінгвокультурного типу *der deutsche Bürger* підкріплювались так званими бюргерськими “моральними шоттижневиками”, щоденниками. Станом на 19 ст. їх налічували понад 500 [4, с. 24]. Саме література такого жанру сприяла появі стилю бюргерського життя, який отримав назву *Biedermeierstil* (стиль Бідермаєр) [15, с. 209] і відзначився різноманітністю проявів: стиль облаштування будинку, одягу, поведінки.

Вважаємо за доцільне розглянути етимологію поняття *Biedermeier*. Слово *Biedermeier* вперше з’явилося 1855 р. на сторінках бюргерського журналу *Fliegende Blätter* як псевдонім двох поетів Л. Ейхордта та А. Куссмауля (*Gottlieb Biedermeier*). Воно виникло як синонім до слова *Biedermann*, яке було прізвиськом вигаданого персонажа одного з перших журналів німецьких бюргерів, *der Biedermann*, датованого 1727 р. [19, с. 103]. *Ernst Wahrlieb Biedermann* зазначав, що він має давньонімецьке прізвисько, яке асоціюється з порядністю, відвертістю [19, с. 103]. У семантиці його імені теж наявний імпліцитний смисл. *Ernst Wahrlieb* (дослівно серйозний правдолюб) має емоційно-експресивний відтінок.

Gottlieb Biedermeier на сторінках іншого журналу *Fliegende Blätter* також втілював щирю людину. Він виступав скромним добродушним міщанином, найвним простоліудином, який любив розмірене життя, спокій і затишок [19, с. 103].

На сторінках журналу розглядали різні філософські, політичні, побутові проблеми. Вигаданий персонаж був далеким від політики.

Вірші жартівливого характеру були написані від першої особи. Переконалівість образу була настільки очевидною, що один із номерів видання навіть надрукував портрет пана Бідермаєра [19, с. 103].

Дійсно, у лексемі-комполіті *Biedermeier* з огляду на семантику відсутній будь-який іронічний підтекст. Перший складник походить від прикметника *bieder* (простий, чесний, відвертий). Основу другого складника утворює іменник на позначення професії селянина *der Meier* (фермер). Окрім цього, як зазначав Ф. Сенгле, *bieder* у той час виступає синонімом до слів “мужній”, “благородний” [34, с. 446].

Семантика імені теж має імпліцитний характер. Воно походить від іменника *der Gott* і дієслова *lieb*, (дослівно “милий Богу”).

Поступово до побутового контексту долучається соціальний. Так у передмові до віршу *Herr Biedermeier* Л. Пфау зазначає: *Herr Biedermeier. Mitglied der “besitzenden und gebildeten Klasse”* [29, с. 331 f]. Ознака об’єктивується у емоційно-експресивному реченні (*Mitglied der besitzenden und gebildeten Klasse*), у семантиці якого відбивається приналежність до бюргерської спільноти, а саме: до *das Besitzbürgertum* (буржуа) і *das Bildungsbürgertum* (інтелігенції). Підсилення ознаки на письмі досягається графічно-маркованим способом (лапками). Наведемо уривок із даного віршу, який, на нашу думку, найяскравіше ілюструє представника бюргерської спільноти:

*Schau, dort spaziert Herr Biedermeier
Und seine Frau, den Sohn am Arm;
Sein Tritt ist sachte wie auf Eier,
Sein Wahlspruch: Weder kalt noch warm.
Das ist ein Bürger hochgeachtet,
Der geistlich spricht und weltlich trachtet:
Er wohnt in jenem schönen Haus
Und – leiht sein Geld auf Wucher aus.* [29, с. 331 f].

Ознака об’єктивується у сукупності емоційно-експресивних одиниць/виразів/речень на позначення: 1) типу сім’ї (*Herr Biedermeier, seine Frau, den Sohn am Arm*); 2) статусу: (*Er wohnt in jenem schönen Haus, ...leiht sein Geld auf Wucher aus*); 3) ставлення до світу/риси характеру: (*Sein Wahlspruch: Weder kalt noch warm, Sein Tritt ist sachte wie auf Eier, weltlich trachtet*); 4) мовної поведінки (*Der geistlich spricht*). Інтенсифікація ознаки досягається за допомогою виразу (*ein Bürger hochgeachtet*). З персонажем *Gottlieb Biedermeier* тісно пов’язані такі поняття як: консерватизм, ідилія, домашній затишок [19, с. 103].

З часом власна назва *Gottlieb Biedermeier* набула типізованого характеру, про що свідчать прототиби: *Schartenmeier, Biedermann* (у віршах Й. фон Шеффеля), *Bubbelmaier*. Семантика лексеми-комполіта *Bubbelmaier* відбиває негативний зміст. Вона утворена від дієслова *bubbeln*, яке вживається на позначення тривалої розмови беззмістовного характеру [17]. У прізвисьці персонажа Й. фон Шеффель відображає власне ставлення до подій післяреволюційного періоду. Сприяє цьому і форма написання від першої особи. Наведемо приклад:

*Was fang’ ich an in dieser Zeit,
Es will mir gar nichts frommen,
Nach Schleswig wollt’ ich in den Streit
Bin dort zu spät gekommen.
Ins neue deutsche Parlament
Ließ ich mich gerne schicken
Allein da mich kein Wahlmann kennt...
Ein höchst zweckwidriges Wesen* [31, с. 182].

У цьому уривку з вірша об’єктивується ознака обмеження громадянських прав бюргера у післяреволюційний період. На письмі це відбивається у сукупності емоційно-експресивних засобів: риторичного твердження (*Was fang ich an in dieser Zeit, es will mir gar nichts frommen*); алюзії на Дансько-Пруську війну (1848–1850 рр.), *Nach Schleswig wollt’ ich in den Streit bin dort zu spät gekommen*); у пасивній конструкції *sich lassen + Infinitiv*, яка відбиває допустимість дії (*Ließ ich mich gerne schicken*); у запереченні з градуальною часткою *allein* (*Allein da mich kein Wahlmann kennt*); іменникових словосполучень, підсилених лексемами міри і ступеня *neu/höchst* (*das neue deutsche Parlament, Ein höchst zweckwidriges Wesen*).

Для найменування колишньої епохи у 19 ст. на письмі поруч із поняттям *Biedermeierstil* з’являється метафора *die gute alte Zeit* (старий добрий час) [35, с. 209].

Ще один приклад післяреволюційного впливу на типаж відбивається у моральному щоденнику В. Г. Беккера *Taschenbuch zum geselligen Vergnügen* (1813 р.), який опублікував вірш А. Ф. Лангбайна, написаного 1812 р. (у час періоду наполеонівських війн). У ньому автор звеличує життя бюргера 18 ст. Наведемо уривок:

*Als der Großvater die Großmutter nahm,
Da wußte man nichts von Mamsell und Madam.
Die züchtige Jungfrau, das häusliche Weib,
Sie waren echt deutsch noch an Seel' und an Leib...
Sie las nicht Romane, sie ging vor den Herd,
Und mehr war ihr Kind als der Schoßhund ihr wert.
Als der Großvater die Großmutter nahm,
Da war es der Biedermann, den sie bekam.
Ein Handschlag zu jener hochrühmlichen Zeit
Galt mehr als im heutigen Leben ein Eid...
O gäbe den Deutschen ein holdes Geschick
Die glücklichen Großvaterzeiten zurück!* [11, с. 183].

Смисли даної ознаки реалізуються у контексті у семантиці емоційно-експресивних мовних засобів: 1) синтактичного повтору, який, на нашу думку, поєднує і пряме (*Als der Großvater die Großmutter nahm*) і переносне значення (ідіоматичний вираз *als alles noch ein anders wahr* [18, с. 183]); 2) лексичних запозичень, які у запереченнях актуалізують відсутність французького впливу (*Da wußte man nichts von Mamsell und Madam, sie las nicht Romane*); 3) іменникових словосполучень/порівняння на позначення типу сім'ї (*die züchtige Jungfrau, das häusliche Weib, und mehr war ihr Kind als der Schoßhund ihr wert*); 4) виразу (*echt deutsch noch an Seel' und an Leib sein*); 4) аллюзії на журнал бюргерської спільноти (*der Biedermann*); 5) лексеми, яка відбиває мовленнєвий етикет (*ein Handschlag*); 6) порівняння (*Galt mehr als im heutigen Leben ein Eid*); 7) контекстуальних синонімів: (*jene hochrühmliche Zeit, die glücklichen Großvaterzeiten*); 8) виугу (*O gäbe den Deutschen ein holdes Geschick*).

Прагматичний ефект впливу на читача був настільки значним, що вже 1920 р. вірш був покладений на музику, а 1895 р. став народною піснею [23].

Стиль бюргерського одягу на письмі відбиває лексема-композит *die bürgerliche Kleiderordnung*, яка поєднує два смисли (*die Kleidung* і *die Ordnung*). Це дозволяє нам зазначити, що одяг типу підпорядкований певному регламенту. З'ясуємо це на прикладах. Дана ознака відбивається на письмі у семантиці емоційно-експресивних виразів/речень на позначення залежності кольорових гам одягу від віку/доби. Молоді жінки і дівчата носили досить вузькі сукні з поясом (*ganz enge Kleider mit Gürteln*), конусоподібні спідниці аж до кісточок (*Röcke bis an die Knöchel*), взуття зі стрічками, зав'язаними навхрест (*die durch Bänder kreuzweise befestigte Schuhe*), великі капелюшки, що затіняли все обличчя (*die großen Hüte, die das ganze Gesicht beschatteten*). Вдома старше покоління жінок одягало дуже великі розкішні чепчики з білого мережива (*sehr große, puffy Hauben aus weißem Tüll*). Дівчата намагались завдяки спеціальним м'яким вставкам зробити якомога вищу зачіску, щоб обличчя здавалось малим. На той час, гладко зачесане волосся вважалося чимось непристойним, навіть безсоромним [12 с. 106]. На денну прогулянку жінки ніколи не одягали масивні сережки (*große Ohrringe*) чи вечірні сукні (*die Abendkleider*). Світлий колір одягу, як для чоловічого так і для жіночого вбрання призначався для теплих пір року, тоді як темний – для холодних. Прийти зимою у світлому вважалося непристойним як для жінки, так і для чоловіка [22, с. 60]. Жінки зрілого віку носили блузки білого кольору (*ruhige weiße*

Blusen) та ніколи не одягали блідо-блакитну чи рожеву блузку (*kaum rosa oder blaßblau Blusen*), мотивуючи це тим, що блідні ніжні кольори для ніжних молодих дівчат (*solche zarte Farben sollen nur zarte, junge Wesen wählen*) [24, с. 69].

Ознака підпорядкування регламенту відбивається у семантиці емоційно-експресивних виразів/речень на позначення залежності елементів одягу/їх кольору/форми від типу суспільної події. Наприклад: *einen stumpfen Zylinder zu tragen:.... für Loge, Gesellschaft und Ball* [27, с. 15-16]. У даному прикладі об'єктивується ознака залежності форми чоловічого капелюха від типу суспільної події. Інші види циліндру носили під час поїздки верхи у чорному костюмі (*Reiten im schwarzen Rock*), засідання (*Sitzung*), у рагсі (*Standesamt*). М'який фетровий капелюх (*weicher Filzhut*) одягали в дорогу як особливо зручний та модний аксесуар. Він був переважно темного оливкового, насиченого зеленого, сірого чи темно-коричневого кольору, проте ніколи не чорного (*Schwarz ist ein Unding*) [27 с. 18]. Чорний колір асоціювався з офіційністю, водночас як приємні зелені та нейтральні сірі чи коричневі кольори налаштували на спокійну атмосферу. На церковні свята регламентом був чорний сюртук з білою краваткою (*schwarzen Gehrock und weiße Binde*) [22, с. 60]. Похід у театр передбачав комплекс вимог для бюргера: сюртук (*Gehrock*), темні штани (*dunkles Beinkleid*), жилет (*Weste*), біла сорочка (*weißes Oberhemd*), темна краватка (*dunkle Krawatte*), високий капелюх (*hoher Hut*), коричневі рукавиці (*braune Handschuhe*), які ніколи не знімалися і чорні (лакові) туфлі [15 с. 103-154]. Тростину (*der Stock*) як обов'язковий аксесуар чоловічого одягу до музею, галереї чи на виставки не вносили, її залишали у вестибюлі [27, с. 58].

Ознака залежності елементів одягу/їх кольору від кількості присутності репрезентується у реченні: *für kleinere Gesellschaften genügt die graugestreifte Hose mit schwarzem Sakko; größere Gesellschaften ...erfordern Smoking mit schwarzer Binde* [22, с. 68]. Іншими взаємозалежними елементами одягу був фрак із білою краваткою (*Frack mit weißer Binde*), циліндром та лаковими туфлями (*Lackschuhe*) для великої компанії [26, с. 28].

Костюми носили зі спеціальною сорочкою із декоративним обрамленням (жабо), (*Jabot*) та манжетами: *...zupft an Manschetten und Jabot* [32, с. 7]. Пізніше широкі манжети виходять зі сфери вжитку [26, с. 28].

Спочатку чоловіки-бюргери ніколи не носили золотих прикрас, далі з модою на чоловічі прикраси вони починають одягати: брошки (*Nadeln*), кільця (*Ringe*), великі запонки (*große Hemdenknöpfe*), прикрашати костюми буфом (пишним рукавом). Епоха Бідемаєр навіть створила власний відомий конусоподібний рукав (*kegelförmige Armel*), особливістю якого була ширина в плечах та звуження у зап'ястку [13, с. 149]. Окрім цього, заможні бюргери замість гудзиків на костюмі могли собі дозволити коштовне каміння, (яке входило в той час у моду). Підтвердження цього знаходимо у романі Т. Манна „*Buddenbrooks*“: *Lebrecht Kröger...war aber modisch gekleidet. An seiner Sammetweste blitzten zwei Reihen von Edelsteinknöpfen* [28, с. 24]. Ознака актуалізується у семантиці контек-

стуального емоційно експресивного виразу (*modisch gekleidet*), іменників-композитів *die Sammetweste* та *Edelsteinknöpfen*, підсиленого виразом *zwei Reihen*. Гудзики недоречно було розстібати на світських заходах: *...trägt ...einen untadeligen Rock mit einer doppelten Knopfreihe, und auch wirklich zugeknöpft, ganz wie es sich...einen Berliner Kommerzienratssohn geziemt*" [13 с. 39]. Ознака актуалізується у порівнянні (*wie es sich...einen Berliner Kommerzienratssohn geziemt*), у семантиці емоційно-експресивного виразу (*wirklich zugeknöpft*) разом із емпатичною часткою *ganz*.

Окремі елементи та атрибути зовнішнього вигляду типу *der deutsche Bürger* відбивають контекстуальні лексеми/вирази/іменникові словосполучення: *die Stiefel...bis zur Höhe der Waden...Puscheln als Verzierung* (взуття, висотою до литок, прикрашене китицями); *die aufrechtstehende Rock- und Hemdkragen* (стоячі комірки на сорочках і піджаках), краватки з жорсткої тканини (*die steife Halsbinde*); циліндр (*der Zylinder*) [26, с. 106]; лорнет/пенсне: *Seine Gattin... hantierte mit ihrer langgestielten Lorgnette* [28, с. 376]; *...ihr Lorgnon zur Hand nahm...* [28, с. 377].

Регламент бюргера полягав також у дотриманні чистоти/акуратності. На письмі ознака актуалізується у емоційно-експресивному іменнику (*die Überschuhen* [13, с. 103]); реченні у якому метафора *guter Ton* імпліцитно відбиває приналежність до бюргерства (*Der erste Anspruch an eine Kleidung von gutem Ton ist tadellose Sauberkeit* [26, с. 28]). Підсилення ознаки у реченні досягається у семантиці емоційно-експресивного прикметника *tadellos*. Наведемо ще приклади: 1) *Ein abgerissener Handschuhknopf, ein hängender Volant..., die peinlich vermeiden werden müssen* [26, с. 28]; 2) *die Kleidung im Hause mag nicht brillant, sie darf alt seyn – aber Reinlichkeit muß sie besitzen* [25 с. 13]. У прикладах ознака відбивається у емоційно-експресивних мовних засобах: у семантиці іменникових словосполучень (*ein abgerissener Handschuhknopf, ein hängender Volant*), виразу, підсиленого прислівником (*peinlich vermeiden*), у запереченні (*nicht brillant*); у протиставленні (*sie darf alt seyn – aber Reinlichkeit muß sie besitzen*). Її інтенсифікація відбувається за допомогою модальних дієслів зі значенням дозволу (*dürfen*), необхідності (*müssen*).

Регламенту підпорядковували навіть дитячий одяг. Історик Г. Будде зазначає, що діти бюргерів завжди були скромно одягнені, їхній одяг ніколи не підкреслював соціальний статус батьків. Дітей не привчали до марнотратства. Дані ознаки відбиваються на письмі у протиставленні (*die Kinderkleidung im Kontrast zur Erwachsenenkleidung*), у семантиці речення (*kleine Bürgerinnen trugen rosa und weiße Kleidchen bis kurz über die Knie der Rocksäum mit zunehmenden Alter immer weiter nach unten wandern*). Дитячий одяг залежав від типу суспільної події: *kleine Bürger schlüpfen bis zu Konfirmation in kurze Hosen und zu Festlichkeiten in weiße Matrosenanzüge* [14, с. 87].

Деякі елементи та атрибути зовнішнього вигляду типу *der deutsche Bürger* можуть відбивати певні риси характеру. Дана

ознака актуалізується на письмі у семантиці емоційно-експресивних виразів/речень на позначення: 1) простоти/скромності: *...einem schwarz und hellgrau gestreiften Kleide ohne Schmuck, das Einfachheit und Bescheidenheit verriet* [28, с. 60]; 2) вишуканості: *...elegant ... hielt seinen Stock...unter dem linken Arm* [28, с. 741]; 3) благопристойності: *...man geht nicht ohne Handschuhe* [22, с. 60], *...Handschuhe gehören zum guten Ton* [30, с. 28]; 4) практичності: *...Damen mit blauen Schutzpincenez...* [28, с. 135]. Серед виокремлених ознак вагоме місце для лінгвокультурного типу *der deutsche Bürger* посідає практичність/зручність. Те, що не надає зручності та комфорту з часом виходить зі сфери вжитку: корсети (*Korsette*), великі капелюхи (*große Hüte*), пишні рукави (*prunkvolle Ärmel*), панчохи зі спеціальними зав'язками (*Strümpfe mit Strumpfbändern*) [30, с. 52-53]. Зручність одягу на письмі відбивається у семантиці емоційно-експресивних речень/виразів: *die Kleidung soll nicht zu eng sein, damit sie dem Körper eine freie Bewegung gestattet* [30, с. 52]; *der Handschuh ist nicht mehr so unbedingtes Zubehör festlicher Geselligkeit. Er ist ein praktisches Kleidungsstück, das uns vor Kälte, Nässe und Schmutz bewahren soll* [24, с. 70]; *es ist das einfachste und immer elegant, sich auf eine Farbe zu beschränken, also Hut, Kleid, Schuhe und Handschuhe zueinander abzustimmen* [22, с. 69]; *farbig mit der Kleidung zusammen* [22, с. 70].

У результаті цього дослідження ми дійшли наступних висновків:

1. Зовнішній вигляд типу *der deutsche Bürger* може відображати певні риси його характеру: доброту, витонченість/елегантність, впевненість, спокійність, благородство. На письмі це відбивається у сукупності емоційно-експресивних лінгвістичних/паралінгвістичних засобів: 1) заперечення; 2) виразів на позначення руху; 3) виразів на позначення тону голосу.

2. Етимологія поняття *Biedermeier* пройшла свій етап розвитку: від найменування конкретного персонажу, до лінгвокультурного типу, який репрезентує бюргерську спільноту.

3. Стиль бюргерського одягу на письмі відбиває лексема-композит *die bürgerliche Kleiderordnung*, яка поєднує два смисли (*die Kleidung* і *die Ordnung*). Це дозволяє нам зазначити, що одяг типу *der deutsche Bürger* підпорядкований певному регламенту. Дана ознака відбивається на письмі у семантиці емоційно-експресивних виразів/речень на позначення: 1) залежності кольорових гам одягу від віку/доби; 2) залежності елементів одягу/їх кольору/форми від типу суспільної події/кількості присутніх; 3) дотримання чистоти/акуратності; 3) дитячого одягу, який не підкреслював приналежності до бюргерської спільноти.

4. Деякі елементи та атрибути зовнішнього вигляду типу *der deutsche Bürger* можуть відбивати певні риси характеру. Дана ознака актуалізується на письмі у семантиці емоційно-експресивних виразів/речень на позначення: 1) простоти/скромності; 2) вишуканості; 3) благопристойності; 4) практичності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондарчук О. Ю. Понятийный аспект лингвокультурного типажа "Aussteiger" // В мире науки и искусства: вопросы филологии, искусствоведения и культурологии: сб. ст. по матер. XXIX междунар. науч.-практ. конф. № 10(29). – Новосибирск: СибАК, 2013. С. 47-59.
2. Глушкова Н. М. Особенности реализации лингвокультурного типажа "друг" // Вестник Челябинского государственного университета. – 2014. – № 7. – С. 144-148.
3. Дмитриева О. А. Лингвокультурные типажи России и Франции XIX века: [монография] / Ольга Александровна Дмитриева. – Волгоград: Изд-во ВГПУ "Перемена", 2007. – 306 с.
4. Иванова Е. Р. Литература бидермейера в Германии XIX века: дис. ... д-ра филол. наук : 10.01.03 / Иванова Елена Радифовна – М., 2008. – 384 с.
5. Карасик В. И. Языковые ключи / В. И. Карасик. – М.: Гнозис, 2009. – 406 с.
6. Мищенко М. В. Лингвокультурный типаж "американский ковбой". // Аксиологическая лингвистика: лингвокультурные типажи: Сб. науч. тр. / Под ред. В.И. Карасика. Волгоград: Парадигма, 2005. – 270 с.
7. Санченко Є. М. Елітарна мовна особистість: від діалектних витоків до літературної мови: автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.01 / Євгенія Миколаївна Санченко. — Луганськ, 2009. — 21 с.
8. Стуліна М. В. Німецький постмодерністський дискурс: лінгвоконцептуальний і лінгвопоетичний аспекти: автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Мар'яна Василівна Стуліна. – Одеса: Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2011. – 20 с.
9. Сукаленко Т. М. Лінгвокультурний типаж "козак": історія та сучасність // Українська мова. – 2014. – № 1. – С. 23-37.
10. Ярмахова Е. А. Лингвокультурный типаж "английский чудак": автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.19 / Елена Анатольевна Ярмахова. – Волгоград, 2005. – 22 с.
11. Becker W. G. Taschenbuch zum geselligen Vergnügen / W. G. Becker, Leipzig 1812, S. 332.
12. Berend A. Die Gute Alte Zeit. / A. Berend. – Hamburg 1962, 254 S.
13. Berger O Der gute Ton. Das Buch Des Anstandes Und Der Guten Sitte / O. Berger. – Reutlingen : Enßlin & Laiblins, 1895. – 156 S.
14. Budde G. F. Blütezeit des Bürgertums / G. F. Budde. – Darmstadt: WGB (Wissenschaftliche Buchgesellschaft), 2009. 148 S.
15. Der große Brockhaus 16. völlig neubearbeitete Auflage in Zwölf Bänd (Ber-Cz). –Wiesbaden, 1953. – 780 S.
16. Duden. Das große Wörterbuch der deutschen Sprache. 4. Auflage. – Mannh.-Lpz.-Wien-Zürich: Dudenverlag, 2012. [Електронний ресурс] – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM); 12 см. – Системні вимоги: ОС. 120 МБ Windows 2000/XP/Vista/7/8/10, Linux 32/64, Mac X 10.4/10.11. – Назва з титул. екрану.
17. Duden. Deutsches Universalwörterbuch / Dudenredaktion. – 7. überarbeitete Auflage. – Mannh.-Lpz.-Wien-Zürich: Dudenverlag, 2011. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.duden.de/>
18. Duden. Redewendungen: Wörterbuch der deutschen Idiomatik, Dudenredaktion. – 4., überarbeitete Auflage. – Mannh.-Lpz.-Wien-Zürich: Dudenverlag, 2012. – 928 S.
19. Fliegende Blätter. Bd. 21, № 493, 1855. S. 103.
20. Fontane T. Frau Jenny Treibel. Sämtliche Werke. – Bd. 4. / Fontane T. München: – Carl Hanser Verlag, 1963. – 759 S.
21. Fontane T. L'adultera [Roman Mit einem Nachw. hrsg. von Helmut Nürnberg] / Fontane T. 2011: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://gutenberg.spiegel.de/buch/der-stechlin-4434/1>
22. Gratiolet K. Schilff und vornehme Lebensart / K. Gratiolet. – Naumburg : Schule des Lebens, 1918. – 83 S.
23. Großes Volksliederbuch. Eine Sammlung der bekanntesten und beliebtesten Volks-, Vaterlands- und Gesellschaftslieder für alle Gelegenheiten. – [Robert Bardtenschlager], Reutlingen: Robert Bardtenschlager Verlag, 1900. 540 S.
24. Haluschka H. Noch guter Ton? / H. Haluschka. – Graz, 1938. – 175 S.
25. Hoffmann K. A. H. Unentbehrliches Galanterie-Büchlein für angehende Elegants / K. A. H. Hoffmann 2014, Berlin. 64 S.
26. Kallmann E. Der gute Ton / E. Kallmann. – Berlin : Hugo Steinitz, 1891. – S. 28.
27. Koebner F. W. Der Gentleman / F. W. Koebner. München, 1976. – S 15-40.
28. Mann T. Buddenbrooks. // Gesammelte Werke in dreizehn Bänden. Bd. I.2. – Frankfurt/M., 1974. – 578 S.
29. Pfau L. Gedichte / L. Pfau. Stuttgart. 1874, – S. 331 f.
30. Samsreiter J. V. & Sohn Der Wohlstand / J. V. & Sohn Samsreiter. Hamburg : Hammerich & Lesser, 1883. – 265 S.
31. Scheffel J. V. Aus Heimat und Fremde, Lieder und Gedichte / J. V. Scheffel Stuttgart, 1892. 185 S.
32. Schiller F. Kabale und Liebe / F. Schiller. Stuttgart : Philipp Reclam jun. – 141 S.
33. Schramm H. Der Gute Ton oder das richtige Benehmen. Ein Ratgeber für den Verkehr in der Familie. – in der Gesellschaft und im öffentlichen Leben. 9. Aufl. / H. Schramm. – Berlin, 1902. – 424 S.
34. Sengle F. Biedermeierzeit. Deutsche Literatur im Spannungsfeld zwischen Restauration und Revolution 1816-1848 /F. Sengle. Stuttgart, 1972-1980. Bd.1-3 Bd. 1., 1972. – S 446.

REFERENCES

1. Bondarchuk O. Y. The notional aspect of the linguocultural type 'Aussteiger' // In the world of science and art: Issues of philology, art and cultural studies: Collection on the material of the XXIX th International theoretical and practical conference. № 10(29). – Novosibirsk: SibAK, 2013. P. 47-59.
2. Glushkova N. M. Realization peculiarities of the language and cultural type "friend" // CSU Bulletin. – 2014. – № 7. – P. 144-148.
3. Dmitrieva O. A. Linguocultural types of Russia and France of the XIX th century: [monograph] / Olga Aleksandrovna Dmitrieva. – Volgograd: Publishing house of Volgograd State Pedagogical University 'Peremena', 2007. – 306 c.
4. Ivanova E. R. Literature of the Biedermeier period in Germany in the XIX th century: thesis for a Doctor degree in Philology: 10.01.03 / Ivanova Elena Radifovna – M., 2008. – 384 p.
5. Karasik V. I. Language keys / V. I. Karasik. – M.: Gnosis, 2009. – 406 p.
6. Mishchenko M. V. Linguocultural type of 'American cowboy' // Axiological linguistics: linguocultural types: Collection of scientific studies / Ed. V.I. Karasik. Volgograd: Paradigma, 2005. – 270 p.
7. Sanchenko E. N. Elite linguistic personality: from dialect origins to literary language: abstract of a thesis for a Candidate degree in Philology: 10.02.01 / Evgeniia Mykolaivna Sanchenko. – Luhansk, 2009. – 21 p.
8. Stulina M. V. German postmodernistic discourse: linguoconceptual and linguopoetic aspects: abstract of a thesis for a Candidate degree in Philology: 10.02.04 /

- Maryana Vasilivna Stulina. – Odesa: Odesa I. I. Mechnikov National University, 2011. – 20 p.
9. Sukalenko T. M. Linguocultural type of 'kozak': history and the present // Ukrainian Language. – 2014. – № 1. – P. 23-37.
10. Yarmahova E. A. Linguocultural type of 'English eccentric': abstract of a thesis for a Candidate degree in Philology: 10.02.19 / Elena Anatolevna Yarmahova. – Volgograd, 2005. – 22 p.

Lexical units used to define the portrait characteristics of the linguocultural type of 'der deutsche Bürger' as a representative of the German burghers' community

Doroshenko O.

Abstract. The article states emotional expressive linguistic and non-linguistic means of expressing the portrait characteristics of the linguocultural type of 'der deutsche Bürger' as a representative of the German burghers' community. It defines that the clothing of the linguocultural type is subjected to certain regulations, some elements and attributes of his appearance correlate with his character traits.

Keywords: *linguocultural type, German burgher, lexico-semantic analysis, language means of expression.*

Лексика для обозначения портретных характеристик лингвокультурного типажа der deutsche Bürger как представителя бюргерского сословия

О. Дорошенко

Аннотация. В статье установлены эмоционально-экспрессивные лингвистические и паралингвистические средства объективации портретных характеристик лингвокультурного типажа der deutsche Bürger как представителя бюргерского сословия. Установлено, что одежда типажа подчиняется определенному регламенту, некоторые элементы и атрибуты его внешнего вида коррелируют с чертами его характера.

Ключевые слова: *лингвокультурный типаж, немецкий бюргер, лексико-семантический анализ, языковые средства выражения.*